

ТМГ. XXXVIII	Бр. 2	Стр. 945-949	Ниш	април - јун	2014.
--------------	-------	--------------	-----	-------------	-------

Приказ

Милена Жикић

Примљено: 14. 2. 2014.

Одобрено за штампу: 27. 5. 2014.

РАЗВОЈ ПОЛИТИЧКЕ ВОЉЕ У ВРЕМЕНСКОМ И ИСТОРИЈСКОМ КОНТЕКСТУ*

Живимо у времену дубоке политичке кризе, у коме на свим пољима провејавају речи воља и политика. Заправо, у коме све зависи од политике и нечије воље. Колики је значај политичке воље и политике, какво је њихово значење, да ли постоји оправданост њиховог проучавања, сазнајемо у монографији *Институционализација политичке воље*, аутора Зорана Р. Пешића, штампане 2013. године у издању Despot Book-а. Књига је опремљена индексом појмова и библиографијом, не поседује илустрације, али је зато на корицама присутан одличан дизајн. Публикација поред *Увода* и *Закључка* садржи четири главе (*Теоријска заснованост воље; Процес формирања политичке воље; Институционализација политичке воље у друштву; Институционализација политичке воље у држави;*), са неуједначеним бројем поглавља. На 321. страници аутор открива које су основе теоријске заснованости воље, какав је процес њеног формирања, као и на који начин се постиже институционализација воље у друштву и држави.

Правећи ретроспективу проучавања политике можемо уочити, да је одувек била тема вредна пажње и истраживања. У складу с тим, проучавана је са различитих аспеката (М. [Milostislav] Bartulica, *Iseljenička politika*, Zagreb: Savez organizacija iseljenika, 1929; Урош Круљ, *Наша саобраћајна (железничка) политика*, Београд: С. Б. Цвијановић, 1935; Marjan Korošić, *Antiinflationarna politika*, Zagreb: Ekonomska politika, 1980; Prokopije Milenković, *Ekonomska politika u poljoprivredi*, Novi Sad: Poljoprivredni fakultet, 1980; Mihailo V. Popović, Danilo Mrkšić, Todor Kuljić, *Politika raspodele i ideologija*, Beograd : Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta, 1981; Jon Pierre and B. Guy Peters, *Governance, politics and the state*, New York : St. Martin's Press, 2000).

У *Уводу* (9-11) аутор монографије даје дефиницију политике и политичке воље и открива да је публикација настала са циљем појашњења како је могуће теоријски одређену политичку вољу претворити у политичко деловање, у функцији општег добра. Осим тога, приликом писања књиге, ау-

milenzakic85@gmail.com

* Зоран Р. Пешић. (2013). *Институционализација политичке воље*. Ниш: Деспот Бук, стр. 321.

тор је приступио истраживању политичко-филозофског наслеђа, од антике до данашњих дана, применом политичке филозофије, историје, политикологије, политичке социологије и психологије. Такође је указао да се воља од метафизичког појма душе развијала, градила и уобличавала до политичке појаве у којој су садржана сва обележја човековог суштинског одређења и на којој се заснива пракса и политички живот. Тако је у књизи приказан сам процес формирања политичке воље и њена институционализација у заједници у којој се живи. На основу презентованих података, сазнајемо да је процес формирања политичке воље неодвојив од појединца, јер од њега зависи. Наиме, политичка воља је из апстрактне свести и мишљења индивидуе, кроз слободу, добила улогу у обликовању и деловању политике у друштву и држави. На тај начин је процес институционализације политичке воље проучаван кроз сложеност односа између друштва и државе. Пешић је покушао да укаже на место и улогу политичке воље појединца, друштва и партија у демократским процесима и институцијама, као и на динамичност саме воље и политичке воље која утиче на промене друштва, државе и институција. На крају увода аутор наглашава: „Научни допринос ове књиге треба тражити у спознаји политичке воље као значајног дела политичког процеса и праксе, инхерентне свим субјектима политике и објашњењу својстава, законитости и корелацијских веза између политичке воље и других појава.“

Теоријска заснованост воље (13-32) је наслов прве главе организоване у шест поглавља (*Античко и теолошко поимање воље; Рационална и емпиријска воља; Просветитељство и просвећеност воље; Идеалистичко и грађанско схватање воље; Психолошко поимање воље; Завршно разматрање*), у оквиру којих аутор појашњава на који начин је кроз историју воља проучавана и поимана. На тај начин сазнајемо да је у периоду антике воља схваћена као део психичког живота човека - представља помоћ уму за рационално деловање. Такође, воља је пратила судбину слободе, била је прво физичка, затим социјална и на крају политичка. На основу изложеног аутор закључује да је слобода значила слободу од угрожености споља од других држава тј. полиса, затим је била схваћена као слобода од доминације сопствене власти и на крају је представљала слободу појединца и свести, о себи самом и унутрашњој слободи ради бекства од спољашње угрожености. У хришћанству воља постаје суштинска одлика човека као личности и тиме неодвојива од слободе кроз избор (хоћу – нећу – морам). Дакле, слобода се од физичког својства премешта у слободу духа и постаје одлика човека, његове индивидуалности и личности, у смислу моралности и друштвености. У периоду ренесансе воља постаје део људске праксе тј. политичке праксе. Са рационализмом и емпиризмом воља се промишља као део свакодневног живота. Просветитељство и погледи Жан Жака Русоа дефинишу политичку вољу у држави и друштву као однос између појединачних воља и воља свих институција. У завршном разматрању, аутор долази до дефиниције политичке воље: „Политичка воља је политичка појава којом се изражава способност и свест политичких актера, да својом слободном вољом и својим понашањем делују, у складу са моралним и законским нормама, у постизању политичких циљева.“

Какав је *Процес формирања политичке воље* (33-150) сазнајемо у другој глави организованом у пет поглавља (*Појмовна динстикција воље; Политичка воља и личност; Политичка воља групе; Интереси и политичка*

воља; Воља и моћ). На првим страницама сазнајемо да је политика динамичан процес који се састоји од сложених чиниоца, који изражавају његове функције, везе и односе. Политичка воља се може посматрати као процес (реч је о континуираном развоју човека и средине, у којој човек живи, и односа који владају) и као продукт (реч је о политичкој вољи иза које следи политичко деловање које представља продукт воље тј. процес). Осим тога, воља је поред своје самосталности присутна и у улози катализатора у другим појавама и процесима, који не морају бити политички. Дакле, можемо говорити о вољи као политичкој, правној, социолошкој, психолошкој, филозофској. Међутим, једино политичка воља прати политичке субјекте и политичку праксу, али је у истом тренутку повезана са свим другим вољама у мери у којој се политика повезује и одражава на друга ванполитичка збивања, мишљења и свест. Још једна њена одлика садржана је у њеној прагматичности. На тај начин, човекова заокупљеност политичком вољом значи и заокупљеност собом и друштвеношћу.

Пратећи историјске релације, аутор закључује да је са развојем друштва и политичких институција политичка мисао добила свој пуни облик и обележје и временом почела да се креће у оквиру троугла индивидуа, друштво, држава. Такође, указује и на јако значајне моменте у којима сама личност показује себе путем свести, мотива, избора, одлука, тј. политичке воље. Појам политичка воља представља област у којој се воља испољава и егзистира као политички феномен. Политичка свест представља постајање знања о нашим могућностима у сфери политичког. У даљем излагању, аутор констатује да је утицај на вољу могућ, јер се човекова воља развија и усавршава у друштвеном животу и тесно је повезана са мотивима, ставовима и интересима. На политичку вољу групе утиче степен кохезије њених чланова. Наиме, што је већа кохезија то је снажнија група и њен утицај на чланове, као и могућност да се политичка воља групе усмери ка групном циљу. Јако значајно је запажање постојања сопствене, политичке и групне воље, која је збир појединачних међусобно истих воља. Потребно је нагласити да је повезаност воље и интереса неоспоран, јер интерес углавном прати и воља за његово остварење. Осим тога, моћ представља средство и инструмент за наметање политичке воље путем политичких партија, које добијају улогу експонената политичке моћи.

Друштво и држава представљају место институционализације политичке воље. Каква је *Институционализација политичке воље у друштву* (151-232), сазнајемо у трећој глави подељеној у пет поглавља (*Демократија и политичка воља; Политичке партије и воља; Идеологија и воља; Политички покрети и политичка воља; Цивилно друштво и воља*). Аутор институционализацију политичке воље прати кроз политичке институције друштва и државе, почевши од демократије преко организација које имају политичко обележје до институција државе и власти. Демократија подразумева једнакост у испољавању политичке воље и учешћа у политичким процесима, као и већинско доношење правила и закона уз обавезу њиховог повиновања. У антици је демократија била схваћена као непосредно изражавање политичке воље. Данас, у савременом друштву, референдума представља најраспрострањенији облик непосредног одлучивања. У свим демократским друштвима политичка воља се остварује на изборима, путем референдумима, петиција, грађанске иницијативе, медија. Пешић, такође, наводи да митинзи, де-

монстрације и штрајкови чине ванинституционалне облике испољавања политичке воље.

Са развојем друштва, политичке партије постају незаменљиве у саопштавању политичке воље. Међутим, појава политичких партија је новијег датума. Наиме, у Француској се слобода удруживања заснивала на уставу после револуције, у Енглеској на законима о удруживању, док је и у САД-у право на слободно удруживање изведено из Устава земље. Пешић се у даљем излагању осврће на идеологију и наводи да је утицај идеологије на политичку вољу велики и јако значајан, јер опредељује нашу вољу, мишљење, политичку праксу, идентитет, стварање политичких институција. Осим тога, путем идеологија се објашњавају политички сукоби, воља и понашање политичких субјеката. Такође, у једном од поглавља, аутор указује на значај политичких покрета који постају предмет интересовања у другој половини двадесетог века, док њихова историјска традиција сеже у деветнаести век. „Покрети доприносе демократском испољавању политичке воље појединца, нудећи успостављање опште воље коју заступају припадници одређеног покрета.“ Наравно, цивилно друштво својом политичком вољом доприноси развоју демократије, потенцирајући плурализам мишљења и воља, као и контролу власти. Постмодерно друштво показује снажну вољу и опредељење за успостављање сопствене воље.

У четвртој глави аутор је посветио пажњу *Институционализацији политичке воље у држави* (233-292), кроз шест поглавља (*Воља државе; Правда индивидуе и личности у држави; Право и воља; Политичка воља парламента и езекутиве; Воља између поретка и слободе; Консолидација политичке воље*). У XXI веку држава представља политичку заједницу, али како је било у прошлости? Наиме, у антици је полис представљао назив за државу тј. заједницу грађана засновану на јаком колективном идентитету и заједничкој вољи. У средњем веку назив регнум је изражавао владање. Данашњи термин држава показује тенденцију да се успостављени поредак воље одржи. На основу тога, аутор закључује да се држава јавља као носилац воље и легитимитета осим тога, она може вољу појединца и друштва да ограничи или подстакне у развоју. У антици је слобода значила право које су грађани користили за своје учешће у политичком и јавном животу полиса, одакле је произилазила слобода сваког појединца. На пример, у Платоновој „Држави“ јавља се идеја о неопходности јаке државне контроле над појединцем. У периоду хуманизма и ренесансе слобода постаје идеал, а у периоду просветитељства се институционализује и постаје битан сегмент државе и заједнице.

Пратећи историјске токове, од антике преко Хобса, Монтескјеа и Русоа до данас, увиђамо да су питања егзистенције појединца и поретка увек присутна. Оно што се, такође, може уочити је и појава самовоље појединца и политичких субјеката. У антици су људи у политици служили заједници. Старим Грцима је слобода била исто што и поредак. У касном античком добу слобода се почела третирати као нешто појединачно, док је данас слобода схваћена као систем повлачења у себе, чиме се потенцира на индивидуализму, док све оно што угрожава слободу појединачног постаје неприхватљиво.

Проучавајући све наведене примере, аутор констатује да друштво својом политичком вољом мора ићи у два правца, ка појединцу и држави. Дакле, један правац је задужен да обезбеди остварење појединачних воља и,

у истом тренутку, буде реална потпора индивидуалним потребама, док је други усмерен ка остваривању политичке воље грађана и читавог друштва. Политичка воља државе мора бити усмерена на опште добро и сагласна са вољом друштва. Од државе се очекује да доношењем закона ограничи политичку самовољу, али и да афирмише пожељно политичко понашање и вољу. Ефикасност политичке воље се може измерити на основу начина владавине, поштовања права и слобода личности, економских достигнућа, развијеног тржишта, стандарда, према изграђеним друштвеним и политичким институцијама, постојању контроле власти и апарата принуде. На крају главе, аутор каже: „Живот у заједници и управљање њоме захтевају и адекватну политичку вољу, а само од нас зависи колико ће она бити израз слободе и правде, односно од нашег ума, знања и воље да их примењујући и достижемо.“

Закључак (293-306) представља последње разматрање, коме су посвећене и последње странице монографије, и има форму синтезе. На основу сачињене ретроспективе, аутор посебну пажњу посвећује самој политичкој вољи. Наиме, формирање политичке воље обухвата њену институционализацију у политичким процесима и догађајима тј. историју развоја људског друштва и човека, стварања и развоја заједнице од полиса до модерне државе. Осим тога, политичка воља у појединим приликама постаје средство за моћ где се успон воље доживљава као самовоља. Да би воља имала димензију политичке слободне воље потребно је да буде заснована на реалној егзистенцији у политичкој пракси у којој је друштво носилац политичке воље. Међутим, политичка воља може бити и систем манипулације, посебно у изборним процесима, као и мерило демократичности друштва, државе, власти и политичких субјеката. У демократским друштвима политичка воља се испољава путем слободе избора и одлучивања. Дакле, позиција, снага и моћ воље зависе од преовладавања фактора свести, интереса, моћи, мотива, циљева и очекивања.

На крају излагања аутор запажа: „Политичка воља је воља, дакле, носи обележје воље човека као индивидуе и личности и неизоставно изражава његову друштвеност као објективизацију себе и своје воље. На другој страни се и друштвеност објективизира кроз јединку, па мера колико је ко субјект, а колико објект у овом односу, одређује оквир простирања слободе и слободе воље и карактер заједнице и човека као бића.“

Иако је политика доста проучавана, са различитих аспеката, књига 3. Пешића је прва монографија у којој су на једном месту систематизована историјска знања и начињен критички осврт на формирање политичке воље, као и њену институционализацију. Имајући у виду да је место и значај саме воље, кроз историју развоја људског друштва и човека, од великог значаја за разумевање и схватање њене институционализације кроз политику, посебно у процесу стварања и развоја заједнице од полиса до модерне државе, за сваку је похвалу успешан рад аутора публикације на проучавању процеса формирања политичке воље и њене институционализације у заједници, у којој се живи, као и на њеном приближавању широј читалачкој публици.